

Wyrok z dnia 12 kwietnia 2011 r.

III SK 44/10

Praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów określoną w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) jest dalsze stosowanie przez przedsiębiorcę postanowienia o identycznej treści z postanowieniem wpisanym do rejestru w wyniku postępowania z udziałem tego samego przedsiębiorcy, któremu zarzuca się naruszenie zakazu z art. 24 ust. 1 tej ustawy.

Przewodniczący SSN Andrzej Wróbel (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Romualda Spyt.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 12 kwietnia 2011 r. sprawy z powództwa D.pl Spółki z o.o. z siedzibą w K. przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o naruszenie zbiorowych interesów konsumentów, na skutek skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 11 maja 2010 r. [...]

1. o d d a l i ł skargę,
2. zasądził od strony powodowej na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej jako Prezes Urzędu) decyzją z dnia 31 grudnia 2008 r. [...] uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 50, poz. 331, ze zm., dalej jako ustawa) zamieszczenie przez D.pl Spółkę z o.o. z siedzibą w K. (dalej jako powód) we wzorcu umownym pod nazwą „Regulamin świadczenia usług przez D.pl Sp. z o.o.” (dalej jako regulamin) postanowienia o treści „D.pl sp. z o.o. zastrzega sobie

prawo dokonania zmian niniejszego regulaminu. Zmiany te obowiązują od chwili udostępnienia nowej wersji Regulaminu na stronie www.d.pl", które stanowi niedozwolone postanowienie umowne wpisane do rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone na mocy prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 26 marca 2008 r. [...]. Prezes Urzędu nałożył karę pieniężną oraz nakazał publikację treści decyzji na stronie internetowej przedsiębiorcy oraz dwukrotną publikację sentencji decyzji w dzienniku o zasięgu ogólnopolskim.

Powód wniósł odwołanie od decyzji Prezesa Urzędu zarzucając naruszenie art. 24 ust. 1 pkt 1 ustawy, niezastosowanie art. 28 ustawy oraz nieadekwatność orzeczonej kary pieniężnej do naruszenia zarzuczonego powodowi.

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wyrokiem z dnia 26 czerwca 2009 r. [...] oddalił odwołanie powoda. Wyrok Sądu Okręgowego oparty był na następujących ustaleniach. Powód zawierał z konsumentami umowy o świadczenie usług z użyciem wzorca umownego zawartego w Regulaminie, zawierającego postanowienie o treści „D.pl sp. z o.o. zastrzega sobie prawo dokonania zmian niniejszego regulaminu. Zmiany te obowiązują od chwili udostępnienia nowej wersji Regulaminu na stronie www.d.pl". Postanowienie o tej samej treści zostało uznane wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 26 marca 2008 r. [...] w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu przeciwko powodowi, za niedozwolone postanowienie umowne i wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod numerem 1491. W ocenie Sądu Okręgowego nie zasługiwała na uwzględnienie argumentacja powoda zmierzająca do zakwestionowania tożsamości postanowień - aktualnie stosowanego w nowym wzorcu z uprzednio uznanym za niedozwolone postanowieniem poprzedniego wzorca - ze względu na odmienną treść nowego wzorca umownego (przy zachowaniu tej samej treści spornego postanowienia). Zdaniem Sądu Okręgowego postanowienie, którego dotyczy decyzja Prezesa Urzędu, zawarte w pkt XII.5 [...] aktualnie stosowanego wzorca umownego jest treściowo tożsame z zawartym w poprzednim wzorcu umownym w pkt XI.4 [...]. Zdaniem Sądu Okręgowego wprowadzona w nowym regulaminie zmiana w postaci dodania punktu XII.3, przyznającego konsumentom możliwość złożenia sprzeciwu w związku z dokonaną zmianą regulaminu, a w konsekwencji doprowadzenie do wypowiedzenia umowy lub utrzymania stosunku prawnego na dotychczasowych zasadach, nie ma znaczenia dla oceny treści kwestionowanego postanowienia, ponieważ

czymś innym jest określenie wymogów w zakresie informowania konsumentów o zmianie regulaminu, a czym innym jest określenie uprawnień stron umowy na wypadek dokonania zmian w regulaminie. Ponadto, określony w pkt XII.2 termin do wniesienia sprzeciwu rozpoczyna bieg z chwilą opublikowania nowej wersji regulaminu na stronie internetowej, a nie z chwilą powiadomienia konsumenta o zmianie regulaminu. Na tej podstawie Sąd Okręgowy uznał stanowisko Prezesa Urzędu, zgodnie z którym przedmiotowe postanowienie jest tożsame z postanowieniem wpisanym do rejestru, za słuszne. Oznacza to, że spełniona została przesłanka bezprawności działania powoda, polegająca na stosowaniu w obrocie konsumenckim postanowienia wzorca umowy wpisanego do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Takie zaś działanie powoda godzi w interes ogółu konsumentów, co daje podstawy do uznania go za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

Odnosząc się do wysokości nałożonej kary pieniężnej Sąd Okręgowy uznał, że istniały podstawy do jej nałożenia. Powód dopuścił się praktyki naruszającej zbiorowe interesy, wysokość kary mieści się w granicach wyznaczonych art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy, wysokość kary została ustalona adekwatnie do możliwości finansowych powoda stanowiąc 0,2% przychodów powoda oraz 2% kary maksymalnej, jaką Prezes Urzędu mógł nałożyć. Ponadto, naruszenie zbiorowych interesów konsumentów przez powoda miało charakter zawiniony.

Odnosząc się do zarzutu niezastosowania art. 28 ustawy, Sąd Okręgowy stwierdził, że warunkiem wydania decyzji zobowiązującej jest podjęcie przez przedsiębiorcę określonego zobowiązania. Ustawa nie określa, kto może wystąpić z inicjatywą, jednakże to przedsiębiorca winien być szczególnie zainteresowany wydaniem decyzji zobowiązującej i wykazywać się inicjatywą w dążeniu do dokonania stosownych uzgodnień. Inicjatywa ta winna przejawiać się w samodzielny przyjęciu na siebie określonych zobowiązań oraz uznania stanowiska Prezesa Urzędu w zakresie oceny stosowanej praktyki. Sąd Okręgowy wyjaśnił, że w piśmie z dnia 14 listopada 2008 r. powód kwestionuje dokonaną przez Prezesa Urzędu ocenę stosowanej praktyki. Dopuszcza co prawda możliwość zmiany regulaminu i wyeliminowanie kwestionowanej klauzuli, ale nie przyjął na siebie zobowiązania do natychmiastowego zaprzestania stosowania tej klauzuli. Warunkował jego dokonanie względami natury technicznej i organizacyjnej, zastrzegając, że zmiana wymaga czasu. Z tych powodów Sąd uznał, że z punktu widzenia ochrony interesów konsumentów, bardziej efektyw-

ne było wydanie decyzji uznającej praktykę za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i nakazanie zaniechania jej stosowania.

Sąd Okręgowy uznał za niezasadne zarzuty odnoszące się do nałożenia dodatkowego obowiązku publikacyjnego, stwierdzając, że działanie Prezesa Urzędu było zgodne z dyspozycją art. 26 ust. 2 ustawy; celem nałożenia dodatkowych obowiązków jest zapewnienie wykonania nakazu, zaś nałożony obowiązek pełni funkcje edukacyjną i prewencyjną.

Powód zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego apelacją w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. z naruszeniem podstawy faktycznej powództwa, to jest przeprowadzenie przez Sąd pierwszej instancji kontroli abstrakcyjnej wzorca umowy; art. 24 ust. 1 oraz art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy, poprzez uznanie istnienia przesłanki bezprawności, mimo iż postanowienie stosowane przez powoda w regulaminie świadczenia usług nie jest tożsame w swej treści z postanowieniem wpisanym do rejestru klauzul niedozwolonych; art. 28 ustawy w związku z art. 8 oraz 11 k.p.a.; art. 106 ust. 1 pkt 4 oraz art. 26 ust. 2 ustawy, poprzez nieadekwatność zastosowanej sankcji do stopnia naruszenia zarzucanego powodowej spółce. Powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uchylenie w całości decyzji Prezesa Urzędu, ewentualnie uchylenie pkt II i III decyzji Prezesa Urzędu.

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 11 maja 2010 r. [...] oddalił apelację powoda. Nie uwzględniając zarzutu naruszenia art. 321 k.p.c., Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że jest on nietrafny z uwagi na przedmiot rozpoznania sprawy. Przepis ten daje wyraz zasadzie, zgodnie z którą sąd jest związany granicami żądania powództwa i nie może dysponować przedmiotem procesu poprzez określenie jego granic niezależnie od zakresu żądania przez powoda. W niniejszej sprawie powód zarzucał zaskarżonej decyzji naruszenie art. 24 ust. 1 pkt 1 ustawy, twierdząc, że zastosowana klauzula w stosowanym przez niego wzorze umowy, mimo identycznej treści, nie jest klauzulą niedozwoloną z uwagi na zmiany wprowadzone do regulaminu, powodujące, że jej oddziaływanie miało odmienny skutek, niż miało to miejsce w stanie faktycznym i prawnym, na podstawie którego Sąd Okręgowy uznał, że klauzula o takiej treści jest klauzulą niedopuszczalną [...]. Prawidłowo zatem Sąd Okręgowy dokonał porównania postanowień poprzedniego regulaminu z postanowieniem zawartymi w zakwestionowanym regulaminie i doszedł do wniosku, że dokonane w nim zmiany w żaden sposób nie zmieniają znaczenia postanowienia zawartego w tym regulaminie. Wbrew twierdzeniom powoda przedmiotem badania Sądu Okręgo-

wego nie było zagadnienia abuzywności postanowienia umowy o treści „D.pl Sp. z o.o. zastrzega sobie prawo dokonania zmian niniejszego regulaminu. Zmiany te obowiązują od chwili udostępnienia nowej wersji Regulaminu na stronie www.d.pl” ale ustalenie, czy postanowienie to jest tożsame z klauzulą abuzywną wpisaną do rejestru.

Sąd Apelacyjny nie uwzględnił także zarzutu naruszenia art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy. Przepis ten zakazuje stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Jedną z takich praktyk jest stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień umownych uznanych za niedozwolone. Sąd Okręgowy dokonując ustaleń co do tożsamości przedmiotowych klauzul doszedł do wniosku, że zmiany wprowadzone przez powoda w nowym regulaminie w żaden sposób nie zwalniają konsumenta od uciążliwości związanej z bieżącym ustaleniem na stronach internetowych powoda, czy przypadkiem nie nastąpiła zmiana w treści Regulaminu świadczenia usług. Postanowienie oceniane przez Sąd Okręgowy okazało się zatem tożsame w postanowieniem wpisanym do rejestru. Dlatego Sąd Okręgowy zasadnie przyjął, że spełniona została przesłanka bezprawności działania.

Sąd Apelacyjny nie uwzględnił także zarzutu naruszenia art. 28 ustawy, podzielając pogląd Sądu Okręgowego, zgodnie z którym zmierzając do zakończenia postępowania w trybie art. 28 ust. 1 ustawy, powód powinien uznać stanowisko Prezesa Urzędu w zakresie jego oceny stosowanej praktyki oraz przyjąć na siebie jednoznaczne zobowiązanie niezwłocznego zaprzestania tej praktyki. Tymczasem w piśmie z dnia 4 listopada 2008 r. powód kwestionuje dokonaną przez Prezesa Urzędu ocenę stosowanej praktyki i nie przyjmuje na siebie jednoznacznego zobowiązania do natychmiastowego zaprzestania stosowania klauzuli. Nie doszło zatem do przekroczenia zakresu uznania administracyjnego, zwłaszcza że art. 28 ustawy nie nakłada na Prezesa Urzędu obowiązku wydania decyzji zobowiązującej.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 106 ust. 1 pkt 4 oraz art. 26 ust. 2 ustawy, Sąd Apelacyjny uznał zarzut ten za niezasadny, dzieląc stanowisko Sądu Okręgowego i stwierdzając, że nie można uznać kary za zbyt wysoką w stosunku do zarzuconego powodowi naruszenia. Zdaniem Sądu Apelacyjnego nałożony dodatkowy obowiązek zmierzający do usunięcia trwających skutków naruszenia zbiorowych interesów konsumentów nie może zostać uznany za zbyt dolegliwy. Powód zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości skargą kasacyjną. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie: 1) art. 321 § 1 k.p.c., poprzez prowadzenie

rozpoznania i orzeczenie w sprawie ponad granice podstawy faktycznej, które wyznaczone zostały wniesionym przez powoda odwołaniem od decyzji Prezesa Urzędu; 2) art. 24 ust. 1 pkt 1 ustawy, poprzez uznanie, że zachodzą przesłanki uzasadniające wydanie decyzji przez Prezesa Urzędu, gdy mimo tożsamego literalnie postanowienia wzorca umowy z klauzulą wpisaną do rejestru, postanowienie to nie może zostać uznana za tożsame z uwagi na treść pozostałych postanowień nowego wzorca, a także poprzez uznanie, że Prezes Urzędu nie przekroczył kompetencji wynikających z art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy, uprawniających go do oceny tożsamości postanowienia stosowanego przez powoda z postanowieniem wpisanym do rejestru klauzul niedozwolonych; 3) art. 28 ustawy w związku z art. 7, 8 i 11 k.p.a., poprzez wadliwe określenie przesłanek zastosowania art. 28 ust. 1 ustawy, co doprowadziło do niewydania decyzji na podstawie tego przepisu.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 321 k.p.c. powód podnosi, że zakres postępowania wszczętego wniesieniem odwołania od decyzji wydanej na podstawie art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy został wyznaczony treścią klauzuli wpisanej do rejestru niedozwolonych postanowień umownych pod numerem 1491. Sąd winien zatem ograniczyć się do stwierdzenia tożsamości klauzuli wpisanej do rejestru z klauzulą stosowaną przez przedsiębiorcę, natomiast wszelkie ustalenia prowadzące do wykładni postanowienia nowego wzorca umowy pod kątem jego abuzywności stanowią naruszenia art. 321 k.p.c. Powód twierdzi, że po wydaniu wyroku przez Sąd Okręgowy z dnia 26 marca 2008 r. [...] zastąpił poprzedni regulamin nowym, w którym wprowadzono zmiany w zakresie treści oraz faktycznego oddziaływania postanowienia, które zostało wcześniej wpisane do rejestru. Prezes Urzędu uznał, że zachodzi tożsamość zakresowa pomiędzy postanowieniem stosowanym w nowym regulaminie a postanowieniem zawartym w poprzednio stosowanym regulaminie. Tym samym Prezes Urzędu dokonał *de facto* analizy nowego wzorca umowy pod kątem jego abuzywności, do czego nie był uprawniony. Tymczasem w takiej sytuacji Prezesowi Urzędu pozostaje jedynie wytoczenie powództwa o uznanie postanowienia umownego za niedozwolone.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 24 ust. 2 pkt 1 powód podnosi, że jeżeli istniały przesłanki wskazujące na potencjalną odmienność stosowanego przez przedsiębiorcę postanowienia względem klauzuli wpisanej do rejestru klauzul niedozwolonych, wówczas nie zachodzą podstawy do zastosowania art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy, ponieważ nie została spełniona przesłanka bezprawności. O bezprawności zacho-

wania powoda można by mówić jedynie wówczas, gdyby postawienie nowego wzorca rozszerzone literalnie o postanowienia pozostające z nim w związku funkcjonalnym, uznane zostało za klauzulę niedozwoloną.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 28 ust. 1 ustawy powód podnosi, że zidentyfikowane przez Sąd Apelacyjny przesłanki zastosowania przepisu, jak konieczność uznania bezkrytycznego stanowiska Prezesa Urzędu, przyjęcie jednoznacznego zobowiązania do niezwłocznego zaprzestania praktyki, zobowiązanie się do niezwłocznego zaniechania stosowania praktyk oraz przedstawienie dowodów wykonania zobowiązania, nie wynikają z treści art. 28 ust. 1 ustawy. Organ powinien kierując się art. 7, 8 i 11 k.p.a. po otrzymaniu pisma przedsiębiorcy deklarującego wolę zaniechania stosowania kwestionowanej przez Prezesa praktyki, winien dążyć do realizacji stawianych przed nim zadań w sposób najbardziej efektywny, a jednocześnie uwzględniający słuszny interes powoda, który polega na wydaniu decyzji zobowiązującej. Zdaniem powoda, jeżeli spełnione zostaną warunki zastosowania art. 28 ustawy, treść art. 7, 8 i 11 k.p.a. to Prezes Urzędu powinien do wydać decyzję zobowiązującą. Zakres uznania, jakim dysponuje Prezes Urzędu, nie pozostaje nieograniczony i musi podlegać rygorom wskazanym w art. 7 k.p.a., które z kolei nakazywały wydanie decyzji zobowiązującej.

Prezes Urzędu w odpowiedzi na skargę kasacyjną powoda wniósł o jej oddalenie. Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 321 k.p.c. Prezes Urzędu podniósł, że Sąd Apelacyjny ograniczył się do badania tożsamości kwestionowanej klauzuli z klauzulą wpisaną do rejestru, uwzględniając treść postanowienia umownego w świetle pozostałych postanowień wzorca umowy. Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy Prezes Urzędu stwierdził, że w świetle „uchwały III SZP 3/06” może uznać za praktykę w rozumieniu tego przepisu stosowanie identycznej klauzuli, przez tego samego przedsiębiorcę we wzorcu umowy zmienionym wskutek uznania postanowień poprzedniego wzorca za niedozwolone. Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 28 ust. 1 ustawy Prezes Urzędu stwierdził, że nie przekroczył ram uznania administracyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powoda okazała się bezpodstawna. W pierwszej kolejności należało rozpoznać zarzut naruszenia art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy, ponieważ rozstrzy-

gnięcie kwestii jego zasadności wpływa na rozpoznanie zarzutu naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. W okolicznościach niniejszej sprawy zarzut ten jest nieuzasadniony. Sąd Najwyższy w obecnym składzie odnotowuje istniejący w piśmiennictwie spór w kwestii, czy praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy jest tylko dalsze stosowanie postanowień wzorca umowy wpisanego do rejestru niedozwolonych postanowień umownych, czy też stosowanie także takich postanowień przez innych przedsiębiorców, a w tym ostatnim wypadku także czy art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy obejmuje ewentualnie tylko przypadki zastosowania postanowienia umownego o takiej samej, czy tożsamej treści. Spór ten wynika z poszukiwania rozwiązania dla tego problemu w analizie przedmiotu i funkcji postępowania w sprawie o uznanie postanowień wzorca umów za niedozwolone oraz skutków wpisu postanowienia do rejestru niedozwolonych postanowień umownych, unormowanych w art. 479⁴³ k.p.c. Stosownie do treści tego przepisu „wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2”. W świetle poglądów przeważającej części doktryny wyrok uwzględniający powództwo obejmuje prawomocnością tylko pozwanego przedsiębiorcę oraz inne podmioty, którym w braku orzeczenia przysługiwałaby legitymacja czynna do wytoczenia powództwa w sprawie o uznanie za niedozwolone tego samego postanowienia wzorca umowy, zaczerpniętego z tego samego wzorca. Prawomocność rozszerzona ma w tym ujęciu charakter jednostronny i ogranicza się tylko do tych osób, które mogłyby wytoczyć powództwo przeciwko przedsiębiorcy stosującemu konkretne postanowienie w konkretnym wzorcu. W uzasadnieniu powyższego poglądu argumentuje się, iż wpisane do rejestru klauzule zostały uznane za niedozwolone ze względu na określony układ praw i obowiązków stron, ukształtowanych we wzorcu. Wyjaśnia się również, że zakaz wykorzystywania niedozwolonych postanowień wzorca umowy ma charakter materialnoprawny, zatem skutków uznania postanowień wzorca umowy za niedozwolone należy upatrywać w przepisach prawa materialnego. Zgodnie z przeciwnym poglądem, skutki wyroku dotyczą każdego przedsiębiorcy, przy czym wśród poglądów opowiadających się za tym szerokim ujęciem istnieje rozbieżność, czy dotyczy to tylko przypadków identyczności klauzul.

Wskazane powyżej dylematy interpretacyjne w przedmiocie skutków wpisu postanowienia do rejestru niedozwolonych postanowień umownych rozstrzygnięto początkowo w orzecznictwie Sądu Najwyższego w sprawach o naruszenie zbiorowych

interesów konsumentów w następujący sposób. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2006 r., III SK 7/06 (OSNP 2007 nr 13-14, poz. 207) przyjęto, że wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, co oznacza, iż uznanie określonej klauzuli za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru działa *erga omnes*, a dalsze posługiwanie się klauzulą wpisaną do rejestru jest zakazane w obrocie prawnym nie tylko względem podmiotu, wobec którego to orzeczono, ale również w identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych zawieranych przez osoby trzecie, bez ograniczenia w żaden sposób kategorii tych podmiotów. Pogląd ten podtrzymano i rozszerzono w uchwale z 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06, zgodnie z sentencją której „stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów”. W jej uzasadnieniu Sąd Najwyższy odwołał się do zapatrywań prawnych wyrażonych w uchwale tego Sądu z dnia 19 grudnia 2003 r., III CZP 95/03 (OSN 2005 nr 2, poz. 25) oraz skutków wpisu do rejestru niedozwolonych postanowień umownych, unormowanych w art. 479⁴³ k.p.c., uznając, że z charakteru postępowania w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, służącego abstrakcyjnej ocenie abuzywności jego postanowień oraz celu tego postępowania, jakim jest usunięcie postanowień wzorca uznanych za niedozwolone z obrotu, wynika że wpis postanowienia do rejestru niedozwolonych postanowień umownych wywołuje skutki nie tylko dla stron procesu, lecz także wobec osób trzecich. Podobny do przyjętego w powołanej uchwale pogląd został wypowiedziany w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2007 r., I CSK 117/07 (niepublikowany), gdzie przyjęto, że za niedozwoloną klauzulę umowną naruszającą zbiorowe interesy konsumentów może być uznana nie tylko klauzula umowna o identycznej treści, jak klauzula wpisana do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., ale również klauzula o treści zbliżonej, której stosowanie wywiera taki sam skutek, jak stosowanie klauzuli wpisanej do rejestru.

Argumentacja przedstawiona w uzasadnieniu powołanych powyżej rozstrzygnięć Sądu Najwyższego, w szczególności w uchwale III SZP 3/06, została zakwestionowana w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2008 r., III CZP

80/08 (OSNC 2009 nr 9, poz. 118), zgodnie z którą rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone (art. 479⁴³ w związku z art. 365 k.p.c.) nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że należy wykluczyć uznanie, iż moc wiążąca wyroku i powaga rzeczy osądzonej może rozciągać się na podobne lub nawet takie same postanowienia stosowane przez innego przedsiębiorcę w innym wzorcu. Abstrakcyjna kontrola wzorca nie może prowadzić do generalnego wyłączenia danej klauzuli z obrotu, rzeczą sądu bowiem jest rozstrzygnięcie w konkretnej sprawie, dotyczącej określonego postanowienia konkretnego wzorca. Wydany w takiej sprawie wyrok dotyczy zatem postanowienia określonego wzorca, a nie postanowienia w ogóle. Podobny pogląd wyrażono w uchwale Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2011 r., III CZP 119/10 (niepublikowana). W świetle powyższych uchwał wpis postanowienia do rejestru niedozwolonych postanowień umownych wywołuje jedynie taki skutek, że uniemożliwia wniesienie kolejnego powództwa o uznanie za niedozwolone postanowienia umownego o takiej samej treści, stosowanego w tym samym wzorcu umownym, przez tego samego przedsiębiorcę.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy w obecnym składzie stwierdza, że zgodnie z sentencją uchwały Sądu Najwyższego z 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06 „stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów”. Brzmienie sentencji przedmiotowej uchwały nie przesądza zatem tego, że stosowanie przez innego przedsiębiorcę postanowienia umownego wpisanego do rejestru niedozwolonych postanowień umownych stanowi *ipso facto* praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów. Ponadto, w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2008 r., III CZP 80/08 podkreślono, iż poza zakresem oceny w tej sprawie pozostawała „kwestia mocy wiążącej wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie wzorca umowy za niedozwolone w innych postępowaniach” niż postępowanie o uznanie postanowień wzorca za niedozwolone. Uchwała ta, jak i późniejsza uchwała

III CZP 119/10, zapadłe przy rozpoznawaniu spraw o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, nie wymagają zatem skorygowania sentencji uchwały w sprawie III SZP 3/06, lecz odpowiedniego ukierunkowania interpretacji jej uzasadnienia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie zachodzi bowiem rozbieżność w zakresie wykładni art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że zgodnie z art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy, praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumenta jest stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Treść art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy przesądza zatem wyraźnie, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest stosowanie we wzorcu umowy postanowienia umownego, które zostało już wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych. Przepis art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy mówi o „postanowieniach”, a dodatkowo „wzorców”, co oznacza, że nie chodzi tylko o stosowanie postanowienia konkretnego wzorca, ale w ogóle o stosowanie postanowień, które skutkiem wyroku uznającego je za niedozwolone zostały wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych. Przepis ten nie różnicuje przy tym między 1) stosowaniem postanowienia o danej treści przez tego samego przedsiębiorcę, w tym samym wzorcu; 2) stosowaniem wpisanego postanowienia przez tego samego przedsiębiorcę w zmienionym wzorcu oraz 3) stosowaniem wpisanego porozumienia przez innego przedsiębiorcę. W świetle powyższego w dalszym ciągu za w pełni uzasadniony należy uznać wyrażony w uzasadnieniu uchwały III SZP 3/06 pogląd, zgodnie z którym praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest dalsze stosowanie postanowienia - tak jak w niniejszej sprawie - którego treść jest identyczna z treścią postanowienia, które zostało wpisane do rejestru, przez tego samego przedsiębiorcę, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru niedozwolonych postanowień umownych. Dotyczy to jednak nie tylko dalszego stosowania przez przedsiębiorcę tego samego postanowienia wzorca umowy, ale także identycznego postanowienia w zmienionym wzorcu umowy. Zmiana wzorca przy zachowaniu identyczności zakwestionowanego wcześniej postanowienia nie wpływa bowiem - z uwagi na treść art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy - na możliwość zastosowania tego przepisu. Rozpoznając apelację w sprawie z odwołania od decyzji Prezesa Urzędu uznającej zachowanie powoda za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów Sąd Apelacyjny miał obowiązek zweryfikować, czy stosowane przez powoda postanowienie umowne jest tożsame z postanowieniem wpisanym do

rejestrze niedozwolonych postanowień umownych zarówno z punktu widzenia jego treści, jak i w świetle wpływu wprowadzonych przez powoda zmian w treści wzorca inkorporującego przedmiotowe postanowienie na jego abuzywność. Skoro bowiem pod pojęciem abstrakcyjnej kontroli postanowień wzorców umowy rozumie się „postanowienie konkretnego wzorca, stosowanego przez danego przedsiębiorcę, oceniane na tle tegoż wzorca”, zaś „rzeczą sądu [orzekającego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone] jest rozstrzygnięcie w konkretnej sprawie, dotyczącej określonego postanowienia konkretnego wzorca” (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2008 r., III CZP 80/08, OSNC 2009 nr 9, poz. 118), konieczne jest stwierdzenie nie tylko tożsamości brzmienia postanowienia, ale także dokonanie - wskazywanej w doktrynie - swoistej projekcji tego, czy nadal postanowienie to mogłoby stanowić - w razie zawarcia umowy - źródło wykreowania konkretnego uprawnienia lub obowiązku sprzecznego z klauzulą dobrej wiary. Przeprowadzenie takiej analizy jest niewątpliwie możliwe w przypadku stosowania postanowienia wpisanego do rejestru niedozwolonych postanowień umownych przez przedsiębiorcę, który był wcześniej stroną postępowania zakończonego powyższym wpisem, nawet jeżeli przedsiębiorca ten posługuje się klauzulą o identycznym lub tożsamym brzmieniu w nowym wzorcu umownym, opracowanym dla zawierania tego samego rodzaju umów, co wzorec, który zawierał postanowienia uznane za niedozwolone.

Natomiast przeprowadzenie takiej oceny w odniesieniu do postanowień zawartych we wzorcach innych przedsiębiorców napotyka nie tyle na trudności natury praktycznej, co narusza wypracowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego standardy obowiązujące w postępowaniach, w których nakładane są wysokie kary pieniężne. Z uwagi na sposób prowadzenia rejestru niedozwolonych postanowień umownych inni przedsiębiorcy mogą jedynie ustalić, jaką treść mają niedozwolone postanowienia umowne, bez możliwości przeprowadzenia samodzielnej oceny, czy stosowane przez nich, identyczne lub tożsame w treści postanowienie umowne, naruszałoby rozkład praw i obowiązków stron ewentualnej umowy w sposób uznany za niedozwolony. Mając powyższe na względzie za nieuzasadnione należy uznać zarówno zarzuty naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. jak i art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy.

Nieuzasadniony okazał się również zarzut naruszenia art. 28 ustawy w związku z art. 7, 8 i 11 k.p.a. *Ratio legis* decyzji wydawanej na podstawie art. 28 ustawy polega na uproszczeniu i skróceniu postępowania przed Prezesem Urzędu, w sytuacji gdy po jego wszczęciu przedsiębiorca, któremu zarzuca się naruszenie

przepisów ustawy, a który nie zaniechał praktyki, której dotyczy przedmiotowe postępowanie, zobowiąże się do zaniechania kwestionowanego przez organ ochrony konsumentów zachowania. W aktualnie obowiązującym modelu sądowej kontroli działalności Prezesa Urzędu, wniesienie odwołania do sądu inicjuje merytoryczny spór między przedsiębiorcą a organem ochrony konkurencji, w toku którego Sąd Okręgowy w Warszawie lub Sąd Apelacyjny orzekają, czy przedsiębiorca naruszył zakaz z art. 24 ustawy. Sądy te nie kontrolują samego postępowania przed organem ochrony konsumentów, choć jego wadliwości mogą wpływać na merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, z uwagi na konieczność zapewnienia ochrony prawom podstawowym przysługującym przedsiębiorcy w postępowaniu przed organem ochrony konsumentów oraz w postępowaniu sądowym z uwagi na represyjny charakter sankcji z tytułu naruszenia zakazów ustawy (wyrok Sądu Najwyższego z 19 sierpnia 2009 r., III SK 5/09). W zakresie dotyczącym decyzji zobowiązującej oznacza to, że starania przedsiębiorcy o jej uzyskanie, polegające na pośrednim przyznaniu się do naruszenia przepisów ustawy i zobowiązaniu do zaniechania dalszego naruszania, nie mogą być traktowane jako okoliczność obciążająca, ani dowód naruszenia.

Jednakże sądowa kontrola ewentualnej odmowy wydania przez Prezesa Urzędu decyzji zobowiązującej w postępowaniu z odwołania od decyzji Prezesa Urzędu stwierdzającej naruszenie zbiorowych interesów (i nakazującej zaniechanie dalszego naruszania lub stwierdzającej zaniechanie) jest *de lege lata* utrudniona. Ocena zasadności wydania decyzji zobowiązującej oznaczałaby bowiem, że sąd nie rozstrzygałby merytorycznie sprawy, lecz weryfikowałby, czy nie mogła ona zostać zakończona na wcześniejszym etapie postępowania administracyjnego decyzją, która spośród wszystkich środków oddziaływania na zachowania przedsiębiorców, jakie znajdują się w dyspozycji Prezesa Urzędu, jest decyzją najkorzystniejszą dla przedsiębiorcy. Powoduje to, że sądowa kontrola odmowy wydania decyzji zobowiązującej może mieć miejsce jedynie wyjątkowo, w przypadku naruszenia przez odmowę jej wydania podstawowych zasad porządku prawnego. W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy taka sytuacja nie miała zaś miejsca.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.

=====